

Szabó Marcel,
a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes megnyitójának
alap gondolatai
(szerkesztett, írott változat)

1995 nagy horderejű év volt a magyar környezeti jogalkotásban, az Országgyűlés meghatározó jelentőségű törvények sorát fogadta el, amelyek közül számos ma is hatályos, így 20 éves az idén:

- a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (kihirdetve: 1995. VI. 22.);
- a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény (kihirdetve: 1995. VI. 23.);
- a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi LXXXI. törvény (kihirdetve: 1995. IX. 28.);
- az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi LXXXII. törvény (kihirdetve: 1995. IX. 28.);
- a védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény (kihirdetve: 1995. XI. 10.).

Az ombudsmanok tevékenységében ugyancsak mérföldkő volt ez az év, az első országgyűlési biztosokat 1995-ben választotta meg a Parlament, és az Országgyűlési Biztos Hivatala, amelynek jogutódja az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, ugyancsak 1995-ben alakult meg.

A rendezvény kapcsolódik a környezetvédelmi világnaphoz is, amit június 5-én ünnepelnek az egész világon. A világnap célja széles körben felhívni a figyelmet a környezetszennyezés következményeire, elősegíteni az együttgondolkodást és a közös cselekvést, terjeszteni a fenntartható fejlődés eszméjét.

A műhelybeszélgetés első része a törvény előkészítésével és elfogadásával foglalkozik.

A környezet védelmének általános szabályairól szóló törvényt az Országgyűlés 1995. május 30-án fogadta el, a Magyar Közlönyben 1995. évi LIII. törvényként június 22-én hirdették ki. Az új törvény az emberi környezet védelméről szóló 1976. évi II. törvényt váltotta fel, és életbelépésével új korszak kezdődött meg a magyar környezetvédelemben.

A törvény elfogadásáig hosszú út vezetett. Az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága már 1991-ben kezdeményezte új környezetvédelmi törvény megalkotását. Az előkészítés, különböző változatok kidolgozása, megvitatása évekig zajlott a legkülönbözőbb szervezetek bevonásával. Jól érzékelteti ezt a bizottság 1990 és 1994 közti tevékenységének összefoglalója:

„A bizottság kezdeményezésére alakult meg dr. Sajó András jogászprofesszor vezetésével a kodifikációs munkacsoport, amely 1991. július 11-től 1992. februárig dolgozott egy új környezetvédelmi törvény (kódex) alapanyagán. (...) A törvényjavaslat-tervezetet 1992. március 4-én nemzetközi (amerikai, európai) szakértők bevonásával a környezetvédelmi bizottság megvitatta. A bizottság ezt követően úgy döntött, hogy a kodifikációs munka eredményét a Környezetvédelmi Minisztériumnak átadja további munkálatokra. (...) A

Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium által 1994 elején előterjesztett új környezetvédelmi törvény megtárgyalását a bizottság a benyújtás után megkezdte, és állást foglalt annak parlamenti általános vitára való alkalmasságáról, és törekedett arra, hogy azt az Országgyűlés még a ciklus végéig megtárgyalja és jóváhagyja.

Kísérletet tett arra is, hogy a törvény tárgyalása kivételes sürgős eljárásban történjen, ez azonban különböző okok miatt nem járt sikerrel.”¹

A törvényt végül az új parlamenti ciklusban fogadták el. Bár a parlamenti vitát távolról sem lehetne egyértelműen támogatónak nevezni, az észrevételek alapján átdolgozott változatot nagy többséggel szavazták meg.

Az elfogadást követően az Országgyűlés még egy külön határozatot is hozott, mert szükségesnek tartotta a törvény követelményei és egyes rendelkezései érvényesüléséhez az 1995-1998. évekre ütemezett jogalkotási program megállapítását².

Ezt az izgalmas időszakot, aminek eredményeként létrejött a törvény, a műhelybeszélgetés első része mutatja be. A felkért hozzászólók ebben a folyamatban a legkülönbözőbb oldalokról vettek részt, így árnyalt képet adhatnak arról, mik voltak a célok, megközelítések, milyen küzdelmek zajlottak, hogyan, miért épültek be vagy hullottak ki egyes környezetvédelmi megfontolások.

A műhelybeszélgetés második része a törvény elemzésével, értékelésével foglalkozik jogalkotási, jogalkalmazási szempontból és jogalkotási javaslatokat fogalmaz meg.

A törvény preambuluma kimondja, hogy *a természeti örökség és a környezeti értékek a nemzeti vagyon részei, amelyeknek megőrzése és védelme, minőségének javítása alapfeltétel az élővilág, az ember egészsége, életminősége szempontjából; e nélkül nem tartható fenn az emberi tevékenység és a természet közötti harmónia, elmulasztása veszélyezteti a jelen generációk egészségét, a jövő generációk létét és számos faj fennmaradását.* Az Országgyűlés erre tekintettel, valamint az Alkotmányban – most már Alaptörvényben – foglaltakkal összhangban alkotta meg e törvényt.

Ez a rövid alapvetés, ami az eltelt 20 év alatt csak az Alkotmány helyébe lépő Alaptörvényre való hivatkozás miatt módosult, máig érvényes mondanivalójú. E nagy formátumú szándék megvalósítását kívánta szolgálni a törvény.

A műhelybeszélgetés második témaköre éppen annak áttekintése, hogy ez a megvalósítás miként sikerült elméleti és alkalmazási szempontból. Idetartozik, hogy mik voltak a sikerek, a máig előremutató és a jövő számára is fontos megközelítések, rendelkezések, hol és miért kellett újragondolni, átformálni a törvény szövegét, hogyan kapcsolódik az a magyar jogrendszer egészéhez, miben erősödött, miben gyengült az eredeti szándékokhoz képest, vannak-e hiányzó részek, hogyan erősíthető a társadalmi részvétel, az egyes szakterületek anyagi jogi követelményeiből melyeknek kéne még beépülni, a törvény alapelvei miként érvényesültek. Természetesen ezeken kívül még számos jelentős kérdés van a törvény komplexitásából, átfogó jellegéből adódóan, amelyekről a hozzászólásokban és a vita során ugyancsak érdemes beszélni.

¹ Az idézet forrása a Fenntartható Fejlődés Bizottság 2013-as, „A hazai környezetügy az elmúlt negyedszázadban” című kiadványa.

² 108/1995. (XI. 9.) OGY határozat a környezet védelmének általános szabályairól szóló törvény egyes rendelkezéseinek érvényesítése érdekében szükséges jogalkotási feladatokról

A műhelybeszélgetés során érdemes arra összpontosítani, hogy

- melyek a törvény azon részei – akár megközelítési módja, akár konkrét fogalmai, rendelkezései –, amelyek elvitathatatlan alapjai, részei a környezet védelme általános jogi szabályozásának;
- mely részei igényelnek a tapasztalatok alapján újragondolást, esetleg újraszabályozást; hol kellene erősíteni a meglévő szabályokat;
- vannak-e olyan új jogintézmények, amelyekkel ki kellene egészíteni a törvényt;
- a törvényben foglaltak alkalmazását szolgáló intézményrendszer megfelelő működéséhez lehet-e biztosítékokat beépíteni a törvénybe;
- az Alaptörvényben foglalt, a környezetet érintő célok eléréshez és az alapjogok biztosításához szükséges-e a törvény felülvizsgálata, kiegészítése.

E kérdésekkel összefüggésben igen figyelemre méltó Juhász Imre alkotmánybíró felvetése, ami az Alkotmánybíróság 16/2015. (VI. 5.) AB határozatához³ fűzött párhuzamos indoklásában található:

„[141] I. Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésével kapcsolatban

[142] 1. Kérdésként merül fel, hogy környezetünk megóvása érdekében és a jövő nemzedékek iránti felelősségtől vezérelve megelegedhetünk-e, a lassan negyed évszázaddal ezelőtti premisszákkal. A gyakorlati környezetvédelem fejlődési állomásait párhuzamba állítva, szigorítanunk kell-e a védelmi szintre vonatkozó korábbi értelmezésen az Alaptörvény új rendelkezéseit és szellemiségét követve.”

Érdemes végiggondolni, hogy a környezetvédelmi törvényre is vonatkoztatva e felvetést, milyen tanulságok adódnak, milyen következtetések vonhatók le.

A törvény feladatának betöltésében nagyon fontos szerepe van a környezetvédő civil szervezeteknek. A törvény elfogadásnak huszadik évfordulója a civilek számára is nagyszerű alkalom az áttekintésre és a hazai környezeti jogrendszer fejlődését szolgáló javaslatok megfogalmazására. Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény alapján⁴ javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására. E joggal élve a biztoshelyettes elő kívánja segíteni a civil szervezetek hozzá továbbított javaslatainak átnyújtását a jogalkotóknak.

³ Az Alkotmánybíróság 16/2015. (VI. 5.) AB határozata az Országgyűlés 2015. április 28-ai ülésnapján elfogadott, de még ki nem hirdetett, az állami földvagyon kezelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló törvény egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapításáról

⁴ 3. § (1) Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, és ...

g) javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására.